

Wymagania edukacyjne z biologii dla klasy 1 LO zakres podstawowy oparte na **Programie nauczania biologii dla liceum ogólnokształcącego i technikum. Zakres podstawowy. Biologia na czasie**

Wymagania na poszczególne oceny – uczeń:

Dział 1: Badania przyrodnicze

ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcie biologii • wskazuje cechy organizmów • wymienia dziedziny życia, w których mają znaczenie osiągnięcia biologiczne oświadczenie, obserwacja, teoria naukowa, problem badawczy, hipoteza, próba badawcza, próba kontrolna, wniosek • wymienia etapy badań biologicznych • podaje nazwy elementów układu optycznego i układu mechanicznego mikroskopu optycznego 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, jakie cechy mają organizmy • podaje przykłady współczesnych osiągnięć biologicznych • wyjaśnia znaczenie nauk przyrodniczych w różnych dziedzinach życia • wskazuje różnicę między obserwacją a doświadczeniem • rozróżnia problem badawczy od hipotezy • rozróżnia próbę badawczą od próby kontrolnej • odczytuje i analizuje informacje tekstowe, graficzne i liczbowe • odróżnia fakty od opinii • przedstawia zasady mikroskopowania • prowadzi samodzielnie obserwacje makro- i mikroskopowe 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia cechy organizmów • wyjaśnia cele, przedmiot i metody badań naukowych w biologii • analizuje różne źródła informacji pod względem ich wiarygodności • wyjaśnia, na czym polega różnica między obserwacją a doświadczeniem • formułuje główne etapy badań do konkretnych obserwacji i doświadczeń biologicznych • wyjaśnia i omawia zasady prowadzenia i dokumentowania badań • planuje przykładową obserwację biologiczną • wykonuje dokumentację przykładowej obserwacji • wyjaśnia sposób działania mikroskopów: optycznego i elektronowego • porównuje działanie mikroskopu optycznego z działaniem mikroskopu elektronowego • wymienia zalety i wady mikroskopów optycznych oraz elektronowych 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polegają współczesne odkrycia biologiczne • analizuje wpływ rozwoju nauk biologicznych na różne dziedziny życia • analizuje etapy prowadzenia badań biologicznych • ocenia poprawność zastosowanych procedur badawczych • planuje, przeprowadza i dokumentuje proste doświadczenie biologiczne • interpretuje i przetwarza informacje tekstowe, graficzne, liczbowe w typowych sytuacjach • formułuje wnioski • wykonuje samodzielnie preparaty mikroskopowe • prawidłowo dokumentuje wyniki obserwacji preparatów mikroskopowych 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związek współczesnych odkryć biologicznych z rozwojem metodologii badań biologicznych • odnosi się krytycznie do informacji pozyskanych z różnych źródeł, w tym internetowych • określa warunki doświadczenia • właściwie planuje obserwacje i doświadczenia oraz interpretuje ich wyniki • stosuje dwa rodzaje prób kontrolnych w przeprowadzonych doświadczeniach • planuje i przeprowadza nietypowe obserwacje • na podstawie różnych źródeł wiedzy objaśnia zastosowanie mikroskopów w diagnostyce chorób człowieka
<p>Dział 2: Chemiczne podstawy życia</p>				

<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje związki chemiczne na organiczne i nieorganiczne • wymienia związki budujące organizm • klasyfikuje pierwiastki na makroelementy i mikroelementy • wymienia właściwości wody i funkcje dla organizmów • klasyfikuje węglowodany, białka, lipidy, podaje przykłady - nazywa wiązanie O-glikozydowe • wymienia właściwości cukrów oraz funkcje cukrów, białek, lipidów w organizmie człowieka • definiuje pojęcia <i>koagulacja</i> i <i>denaturacja</i> • opisuje doświadczenie wpływu jednego z czynników fizykochemicznych na białko • klasyfikuje lipidy ze względu na budowę cząsteczki 	<ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcie <i>pierwiastki biogenne makroelementy</i> i <i>mikroelementy</i> • wymienia znaczenie wybranych makro- i mikroelementów • przedstawia właściwości wody i jej znaczenie • określa kryterium klasyfikacji węglowodanów, białek, lipidów • wyjaśnia, w jaki sposób powstaje wiązanie O-glikozydowe • omawia występowanie i znaczenie cukrów, białek, lipidów • wskazuje sposoby wykrywania glukozy i skrobi • wskazuje wiązanie peptydowe • wyjaśnia, na czym polegają koagulacja białka i denaturacja białka oraz warunki w jakich zachodzą • zgodnie z instrukcją przeprowadza doświadczenie wykrywania związków organicznych 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia hierarchiczność budowy organizmów na przykładzie człowieka • omawia znaczenie wybranych makro- i mikroelementów • charakteryzuje właściwości fizykochemiczne wody i ich znaczenie dla organizmów • wskazuje różnice w budowie między poszczególnymi cukrami prostymi • odróżnia białka proste od złożonych • wskazuje grupy funkcyjne aminokwasów, które biorą udział w tworzeniu wiązania peptydowego • rozróżnia koagulację białka od denaturacji białka • charakteryzuje lipidy proste i lipidy złożone • przeprowadza doświadczenie dotyczące wykrywania obecności lipidów w nasionach słonecznika 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia słuszność stwierdzenia, że pierwiastki są podstawowymi składnikami organizmów • wykazuje związek między właściwościami wody a jej rolą w organizmie • przedstawia i analizuje zawartość wody w różnych narządach ciała człowieka • planuje i przeprowadza doświadczenie pozwalające wykryć glukozę w soku z winogron i skrobię w bulwie ziemniaka • przedstawia rolę podstawnika (R) w aminokwasie • charakteryzuje przykładowe białka w pełnieniu określonej funkcji • porównuje proces koagulacji białek z procesem denaturacji białek • wskazuje znaczenie koagulacji i denaturacji białek dla organizmów • przeprowadza doświadczenie dotyczące wpływu różnych czynników fizykochemicznych na białka • porównuje poszczególne grupy lipidów 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje kryterium podziału pierwiastków • na podstawie różnych źródeł wiedzy wskazuje pokarmy, które są źródłem makro- i mikroelementów • uzasadnia, że wybrane węglowodany pełnią funkcję zapasową • planuje doświadczenie mające na celu wykrycie glukozy i skrobi w materiale biologicznym • wykazuje związek budowy białek z ich funkcjami w organizmie człowieka • planuje i przeprowadza doświadczenie wykrywające białka w materiale biologicznym • wyjaśnia związek między budową poszczególnych lipidów a funkcjami, które pełnią w organizmach • planuje i przeprowadza doświadczenia dotyczące wykrywania lipidów w materiale roślinnym
---	---	--	--	--

Dział 3: Komórka

<ul style="list-style-type: none"> • wyróżnia rodzaje kwasów nukleinowych, ich lokalizację, znaczenie i wymieni elementy ich budowy • definiuje pojęcie <i>replikacja DNA, komórka i jej rodzaje oraz przykłady</i> • wymienia rodzaje RNA • różni komórki: zwierzęcą, roślinną i grzybową • nazywa i wskazuje składniki błon biologicznych ich funkcje • definiuje pojęcia <i>osmoza, dyfuzja, roztwór hipotoniczny, roztwór izotoniczny, roztwór hipertoniczny, chromatyna, chromosom</i> • podaje budowę oraz funkcje poszczególnych elementów komórki • przedstawia budowę chromosomu • definiuje pojęcia <i>cykl komórkowy, mitoza, cytokineza</i> • przedstawia i nazywa etapy cyklu komórkowego • przedstawia istotę mitozy i mejozy 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje budowę DNA i RNA • wyjaśnia, na czym polega komplementarność zasad azotowych • wymienia inne rodzaje nukleotydów • wskazuje wiązania występujące w DNA • wyjaśnia, na czym polega proces replikacji DNA • podaje funkcje różnych komórek w zależności od miejsca ich występowania • rysuje wybraną komórkę eukariotyczną na podstawie obserwacji mikroskopowej • omawia model budowy błony biologicznej i jej funkcje • wyjaśnia różnice między transportem biernym a transportem czynnym • odróżnia endocytozę od egzocytozy • stosuje pojęcia <i>roztwór hipertoniczny, roztwór izotoniczny i roztwór hipotoniczny</i> • identyfikuje elementy budowy jądra komórkowego i innych elementów komórki - wyjaśnia ich funkcje • wyjaśnia rolę interfazy w cyklu życiowym komórki • charakteryzuje cykl komórkowy • opisuje efekty mejozy • omawia na schemacie przebieg procesu apoptozy • różni po liczbie powstających komórek mitozę od mejozy 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje budowę chemiczną i przestrzenną DNA i RNA • charakteryzuje funkcje struktur komórki eukariotycznej • porównuje komórki eukariotyczne • na podstawie schematów, rysunków, zdjęć i opisów wskazuje struktury komórkowe • omawia właściwości błon biologicznych • charakteryzuje rodzaje transportu przez błony biologiczne • porównuje zjawiska osmozy i dyfuzji • wykazuje związek między budową elementów komórki a ich funkcjami • porównuje siateczkę śródplazmatyczną szorstką z siateczką śródplazmatyczną gładką w procesach osmotycznych • wyjaśnia przebieg cyklu komórkowego • porównuje zmiany liczby chromosomów w przebiegu mitozy i mejozy • wyjaśnia, na czym polega apoptoza • przedstawia istotę różnicy między mitozą a mejozą • określa znaczenie apoptozy w prawidłowym rozwoju organizmów 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje podobieństwa i różnice w budowie DNA i RNA • wykonuje samodzielnie i obserwuje nietrwały preparat mikroskopowy • analizuje rozmieszczenie białek i lipidów w błonach biologicznych • wykazuje związek między budową błony biologicznej a pełnionymi przez nią funkcjami • planuje doświadczenie mające na celu badanie wpływu roztworów o różnym stężeniu na zjawisko osmozy w komórkach roślinnych • na wybranych przykładach wyjaśnia różnice między endocytozą a egzocytozą • uzasadnia stwierdzenie, że jądro komórkowe odgrywa w komórce rolę kierowniczą • wyjaśnia związek między budową a funkcją składników cytoszkieletu • analizuje udział poszczególnych organelli w syntezie i transporcie białek poza komórkę • wyjaśnia znaczenie mitozy i mejozy • wyjaśnia, dlaczego mejoza jest nazwana podziałem redukcyjnym 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady innych nukleotydów niż nukleotydy budujące DNA i RNA • wskazuje ATP jako jeden z rodzajów nukleotydów • argumentuje i wyjaśnia przyczyny różnic w budowie i funkcjonowaniu komórek • wykazuje związek między budową organelli a ich funkcją • określa zależność między aktywnością metaboliczną komórki a ilością i budową mitochondriów • wyjaśnia rolę przedziałów komórkowych w wytwarzanych przez nie różnych substancjach, np. enzymach • interpretuje zależność między występowaniem nowotworu a zaburzonym cyklem komórkowym • wyjaśnia związek między rozmnażaniem płciowym a zachodzeniem procesu mejozy • argumentuje, że proces apoptozy jest ważny dla prawidłowego funkcjonowania organizmu
--	--	---	---	---

<ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcia <i>metabolizm, anabolizm, katabolizm</i> • wymienia nośniki energii i elektronów w komórce • przedstawia budowę i funkcję ATP • definiuje pojęcia: <i>enzym, katalizator, kataliza enzymatyczna, energia aktywacji, centrum aktywne, kompleks enzym-substrat</i> • przedstawia budowę i rolę enzymów • definiuje pojęcia: <i>inhibitor, aktywator, ujemne sprzężenie zwrotne</i> • podaje rolę aktywatorów i inhibitorów enzymów • definiuje pojęcie <i>oddychanie komórkowe</i> • wymienia rodzaje oddychania komórkowego • określa znaczenie oddychania komórkowego dla funkcjonowania organizmu • wymienia etapy oddychania tlenowego • wymienia rodzaje fermentacji • wymienia organizmy przeprowadzające fermentację • nazywa etapy fermentacji • podaje zastosowanie fermentacji w życiu codziennym • wymienia składniki pokarmowe jako źródła energii • definiuje pojęcia <i>glukoneogeneza, glikogenoliza</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy ATP i jego znaczenie w procesach metabolicznych • charakteryzuje budowę enzymów i ich właściwości • wymienia etapy katalizy enzymatycznej • określa, na czym polega inhibicja, aktywacja i ujemne sprzężenie zwrotne • omawia wpływ temperatury, wartości pH i stężenia substratu na działanie enzymów • analizuje na podstawie schematu przebieg glikolizy, reakcji pomostowej, cyklu Krebsa i łańcucha oddechowego • omawia czynniki wpływające na intensywność oddychania tlenowego • odróżnia fermentację mleczanową od fermentacji alkoholowej • omawia wykorzystanie fermentacji mleczanowej i alkoholowej w życiu człowieka • wyjaśnia, na czym polegają glukoneogeneza i glikogenoliza • przedstawia rolę składników pokarmowych jako źródła energii 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia różnicę między procesami katabolicznymi a procesami anabolicznymi • charakteryzuje szlak metaboliczny i cykl metaboliczny • omawia przemiany ATP w ADP • wyjaśnia mechanizm działania i właściwości enzymów • wskazuje substraty i produkty poszczególnych etapów oddychania tlenowego • wykazuje związek między budową mitochondrium a przebiegiem procesu oddychania tlenowego • omawia przebieg poszczególnych etapów oddychania tlenowego • wyjaśnia przebieg poszczególnych etapów fermentacji mleczanowej • określa warunki zachodzenia fermentacji • przedstawia różnice w przebiegu fermentacji mleczanowej i alkoholowej • wyjaśnia, w jakich sytuacjach dochodzi do przemian tłuszczów i białek w komórkach człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związek między budową ATP a jego rolą biologiczną • wykazuje, że procesy anaboliczne i kataboliczne są ze sobą powiązane • porównuje przebieg szlaków metabolicznych z przebiegiem cykli metabolicznych • rozróżnia właściwości enzymów • wyjaśnia mechanizm ujemnego sprzężenia zwrotnego jako sposobu regulacji przebiegu szlaków metabolicznych • uzasadnia, że oddychanie komórkowe ma charakter kataboliczny • wskazuje miejsca syntezy ATP w procesie oddychania tlenowego • porównuje drogi przemian pirogronianu w fermentacji i w oddychaniu tlenowym • porównuje oddychanie tlenowe z fermentacją mleczanową • tworzy i omawia schemat przebiegu fermentacji • wyjaśnia różnicę między glikolizą a glukoneogenezą • wyjaśnia przebieg rozkładu białek, cukrów i tłuszczów • wyjaśnia, w jaki sposób organizm pozyskuje energię ze składników pokarmowych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, w jaki sposób ATP sprzęga procesy metaboliczne • definiuje i uzasadnia kryteria podziału przemian metabolicznych • interpretuje i przewiduje wyniki doświadczenia wpływu różnych czynników na aktywność enzymów • porównuje zysk energetyczny w poszczególnych etapach oddychania tlenowego • wyjaśnia, dlaczego łańcuch oddechowy zachodzi wyłącznie w warunkach tlenowych • wyjaśnia, dlaczego utlenianie tego samego substratu energetycznego w warunkach tlenowych dostarcza więcej energii niż w warunkach beztlenowych • wykazuje związek między procesami metabolicznymi (utleniania kwasów tłuszczowych, glukoneogenezy, glikogenolizy) a pozyskiwaniem energii przez komórke
--	---	---	---	--

Umiejętności szczegółowe do poszczególnych tematów otrzymują uczniowie podczas lekcji.

